

The Abraham Arbesfeld
Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

**From the Mountain to
Machalokes:
Did Moshe Rabbeinu
Learn Gemara?**

Rabbi Tanchum Cohen
Sunday, December 30, 2018 כ"ב טבת תשע"ט

(1) דברים ט י

וַיִּתֵּן ה' אֵלַי אֶת שְׁנֵי לוחֹת הָאֲבָנִים כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱ-הִים וְעָלִיָּהֶם כָּכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' עִמָּכֶם בְּהַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ בְּיוֹם הַקֶּהֱל

(2) קהלת א י

יֵשׁ דְּבַר שִׁיאֲמַר רְאֵה זֶה חֲדָשׁ הוּא כְּבָר הָיָה לְעֹלָמִים אֲשֶׁר הָיָה מִלְּפָנָיו.

(3) ירושלמי פאה (פרק ב הלכה ד)

ריב"ל אמר עליהם ועליהם כל ככל דברים הדברים מקרא משנה תלמוד ואגדה אפי" מה שתלמיד ותיק עתיד להורות לפני רבו כבר נאמר למשה בסיני מה טעם (קוהלת א) יש דבר שיאמר אדם ראה זה חדש הוא וגו' משיבו חבירו ואומר לו כבר היה לעולמים

(4) שמות כד יב

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲלֵה אֵלַי הִקְרָה וְהִנֵּיה שֵׁם וְאֶתְנָה לְךָ אֶת לוחֹת הָאֲבָן וְהַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה אֲשֶׁר כָּתַבְתִּי לְהוֹרֹתָם.

(5) ברכות ה.

וא"ר לוי בר חמא אמר ר' שמעון בן לקיש מאי דכתיב (שמות כד, יב) "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם"? לוחות אלו עשרת הדברות, תורה זה מקרא, והמצוה זו משנה, אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים, להורותם זה גמרא - מלמד שכולם נתנו למשה מסיני:

(6) הקדמת משנה תורה לרמב"ם

כל המצוות שניתנו לו למשה בסיני – בפירושן ניתנו, שנאמר (שמות כד יב): "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה" – "תורה" זו תורה שבכתב, ו"מצוה" זו פירושה. וצונו לעשות התורה על פי המצוה, ומצוה זו היא הנקראת "תורה שבעל פה".

כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבט, וספר אחד נתנהו בארון לעד, שנאמר (דברים לא כו): "לקח את ספר התורה הזה, ושמתם אותו מצד ארון ברית ה' א-היכם, והיה שם בך לעד".

והמצוה שהיא פירוש התורה לא כתבה. אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל, שנאמר (דברים יג א): "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם, אותו תשמרו לעשות, לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו". ומפני זה נקראת "תורה שבעל פה".

(7) מנחות כט:

אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים לאותיות אמר לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד יש שעתידי להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתידי לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות אמר לפניו רבש"ע הראהו לי אמר לו חזור לאחורך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא

היה יודע מה הן אומרים תשש כחו כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך אמר להן הלכה למשה מסיני נתייבבה דעתו

(8) הקדמת פירוש המשניות לרמב"ם

והנה לפי העיקרים האלה שהקדמנו, הדינים המיוסדים בתורה נחלקים לחמשה חלקים:

החלק הראשון: הפירושים המקובלים מפי משה שיש להם רמז בתורה, או נוציאים בדרך סברא. וזה אין בו מחלוקת לעולם, אלא כשיאמר אחד "כך קבלתי" – אין לדבר עליו.

החלק השני: הם הדינים שנאמר בהן "הלכה למשה מסיני", ואין ראיות עליהם כמו שזכרנו. וזה כמו כן אין חולק עליו.

החלק השלישי: הם הדינים שהוציאו על דרכי הסברא, ונפלה בהם מחלוקת כמו שזכרנו, ונפסק בהן על פי הרוב כמו שיסדנו, וזה יקרה כְּשִׁשְׁתָּהּ העיון [כאשר שיקול הדעת נוטה לכאן ולכאן במידה שווה]. ולכן אומרים (יבמות ע"ו ע"ב): "אם הלכה נקבל, ואם לדין יש תשובה". ולא נחלקו ולא התוכחו זה על זה אלא בדבר שלא נשמעה בו הלכה. ותמצא בכל התלמוד שהם חוקרים איזו סברא גרמה המחלוקת בין החולקים, ואומרים: "במאי קא מפלגי?" או "מאי טעמא דרפי פלוני?" או "מאי ביניהו?" והם מביאים אותו על ענין זה בקצת מקומות וזוכרים טעם המחלוקת, כגון שיאמרו: "פלוני מחזיק בטענה פלונית, ופלוני מחזיק בטענה פלונית" וכדומה לו.

אבל מי שיחשוב שהדינין שנחלקין בהם כמו כן מקובלים מפי משה, ושלא נפלה המחלוקת אלא על ידי שטעו בקבלה ושכחה, או מפני שהאחד קבל האמת והשני טעה בקבלתו או שכחה, או לא שמע מפי רבו כל מה שצריך לשמוע, ויביא ראיה על זה ממה שאמרו (סנהדרין פ"ח ע"ב): "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכן – רבקה מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות" – דברים כאלה הם חי נפשי דברים מגונים ומכוערים מאד, והנם דברי מי שאין לו ידיעה ואין בידו העיקרים, ופוגם באנשים אשר מהם נתקבלו המצוות, וכל זה שקר ושוא.

ומה שהביאו להאמין בזאת האמונה הנפסדת, אינו אלא מיעוט הסתכלותו בדברי חכמינו הנמצאים בתלמוד, שהם מצאו שהפירוש מקובל מפי משה והוא אמת כמו שיסדנו, ולא נתנו הַפְרֵשׁ בין העיקרים המקובלים ובין העניינים שיוציאו בעיון. אבל אתה כל מה שתספק בזה – על יעלה ספק בלבך שמחלוקת בית שמאי ובית הלל, באמרם (משנה ברכות ח ד) "מכבדין את הבית ואחר כן נוטלים לידים" או "נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית" – אין אחד משני דברים האלו מקובל מפי משה מסיני. אלא הטעם שגרם מחלוקתם הוא מה שנזכר בתלמוד (ברכות נ"ב ע"ב) שאחד מהם אוסר להשתמש בעם הארץ והשני מתיר. וכן כל מה שידמה לאלו המחלוקות, שהם ענפים מענפי הענפים.

אבל מה שאמרו: "משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכן – רבתה מחלוקת בישראל", עניין זה מבואר מאד. שהרי שני אנשים בהיותם שוים בשכל ובעיון ובידיעת העיקרים שיוציאו מהם – לא תפול ביניהם מחלוקת בדבר שמוציאים בדרך סברא בשום פנים. ואם תפול תהיה מיעוטא, כמו שלא נמצא לעולם שנחלקו שמאי והלל אלא בהלכות יחידות, מפני שדרכי סברתם היו קרובים זה לזה בכל מה שהוציאו בדרך סברא. וגם העיקרים המוסמכים אצל זה היו כמו העיקרים שהסכים זה האחר עליהם.

אבל כאשר רפתה שקידת תלמידיהם, ונחלשה סברתם כנגד סברת הלל ושמאי רבותיהם – נפלה מחלוקת ביניהם בעיון על דברים רבים, שסברת כל אחד ואחד מהם היתה לפי שכלו ולפי מה שהיתה בידו מן העיקרים. ואין להאשימם משום זה, שלא נכריח לשני חכמים מתוכחים זה עם זה להתוכח בשכל יהושע ופינחס. וגם לא נשארנו בספק במה שנחלקו בו, מאחר שאינם כמו שמאי והלל או כמו שהוא למעלה מהם, שהקדוש ברוך הוא לא צִוּנו בעבודתו על ענין זה. אבל צִוּנו לשמוע מחכמי כל דור ודור, כמו שנאמר (דברים יז ט): "ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת...". ובאופן זה נפלה המחלוקת, לא מפני שטעו בקבלה, ושהאחד מסר האמת והשני השקר. ומה מאד מבואר הדבר הזה לכל המסתכל בו. ומה יקר וגדול זה העיקר במצוות.

9) דעת תבונות לרמח"ל

(יד) אמר השכל - היסוד הראשון שעליו עומד כל הבנין הוא, שרצה הרצון העליון שיהיה האדם משלים את עצמו ואת כל הנברא בשבילו, וזה עצמו יהיה זכותו ושכרו. זכותו - לפי שנמצא שהוא מתעסק ויגיע להשיג השלמות הזוה, וכשישיגהו - יהיה נהנה רק מיגיע כפיו וחלקו מכל עמלו. שכרו - שהרי סוף סוף הוא יהיה המושלם, ויהיה מתענג בטובה לנצח נצחים.

(יח) אמר השכל - מה שנוכל להשיג בענין זה הוא, כי האל ית"ש הוא תכלית הטוב ודאי. ואמנם, מחק הטוב הוא להטיב, וזה הוא מה שרצה הוא ית"ש - לברוא נבראים כדי שיוכל להטיב להם, כי אם אין מקבל הטוב אין הטובה. ואמנם, כדי שתהיה ההטבה הטובה שלמה, ידע בחכמתו הנשגבה שראוי שיהיו המקבלים אותה מקבלים אותה ביגיע כפם, כי אז יהיו הם בעלי הטוב ההוא, ולא ישאר להם בושט פנים בקבלם הטוב, כמי שמקבל צדקה מאחר. ועל זה אמרו (ירושלמי ערלה פרק א, הלכה ג), "מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי באפיה".

10) דרך ה' לרמח"ל (חלק א' פרק ב' אות ב')

ענין השלימות והחסרונות וקניית השלימות - ואולם גזרה חכמתו, שלהיות הטוב שלם, ראוי שיהיה הנהנה בו בעל הטוב ההוא; פי' - מי שיקנה הטוב בעצמו, ולא מי שיתלוה לו הטוב בדרך מקרה. ותראה שזה נקרא קצת התדמות, בשיעור שאפשר, אל שלימותו ית'. כי הנה הוא ית"ש שלם בעצמו ולא במקרה, אלא מצד אמת ענינו מוכרח בו השלימות, ומשוללים ממנו החסרונות בהכרח. ואולם זה א"א שימצא בזולתו, שיהיה אמתתו מכרחת לו השלימות ומעדרת ממנו החסרונות. אך להתדמות לזה במקצת, צריך שלפחות יהיה הוא הקונה השלימות שאין אמתת ענינו מכריח לו, ויהיה הוא מעדיר מעצמו החסרונות שהיו אפשריים בו. וע"כ גזר וסידר שיבראו עניני שלימות ועניני חסרון, ותיברא בריה שיהיה בה האפשרות לשני הענינים בשוה, ויותנו לבריה הזאת אמצעיים שעל ידם תקנה לעצמה את השלימות ותעדייר ממנה את החסרונות; ואז יקרא שנתדמית במה שהיה אפשר לה לבוראה, ותהיה ראויה לידבק בו וליהנות בטובו:

11) אמונות ודעות לרס"ג (פתיחה למאמר ג')

אמר יהודה בן שאול. אמר המחבר: אשר ראוי לקדם אותו התחלה למאמר הזה, כי הבורא יתברך כיון שהתברר שהוא קדמון לא היה עמו דבר, היתה בריאתו לדברים טובה וחסד ממנו. וכאשר זכרנו בסוף המאמר הראשון, בעלת בריאת הדברים, וממה שימצא בספרים שהוא טוב ומטיב, כמו שאמר (תהלים קמ"ה ט') טוב י"י לכל ורחמיו על כל מעשיו. ותחלת הטבתו לברואים שחננם ההויה, רצוני לומר: המציאו אותם אחר שלא היו. וכמו שאמר לחשובים (ישעי' מ"ג ז') כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו וגומר. ואחר כן חננם סבה שמגיעים בה אל ההצלחה הגמורה והטובה השלמה, כמו שאמר (תהלים ט"ז י"א) תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניך וגומר. והוא מה שצום והזהירם ממנו. וזה המאמר תחלת מה שיקיף השכל ויחשוב בו, ויאמר: הוא היה יכול שייטיב להם ההטבה הגמורה, ויצליחם ההצלחה המתמדת מבלתי שיצום ויזהירם? אבל יראה שטובתו בדרך ההיא טוב להם, בעבור מה שישתלק מעליהם מעניני הטרחה. ואומר בבירור הענין הזה, כי שומו סבת הגעתם אל הטובה המתמדת בהטריחם במה שצוה בו, הוא יותר טוב. והוא, שהשכל דן שיהיה מי שמגיע לטובה על מעשה שהעבד בו, יש לו כפל מה שיגיעהו מן הטוב מי שלא עשה דבר, אבל הוא מתחסד עמו. ואין השכל רואה להשוות ביניהם. וכאשר הדבר כן נטה בנו בוראנו אל החלק היותר להיות תועלתנו על הגמול, כפל תועלתנו אשר תהיה על לא מעשה, וכמו שאמר (ישעיהו מ' י') הנה י"י אלהים בחזק יבוא וזרועו מושלה לו הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו:

(12) תהלים א א-ג

א אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הִלֵּךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים וּבְדַרְךְ חַטָּאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לִצְיִים לֹא יָשָׁב. ב כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חִפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה. ג וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתוֹלַע עַל פְּלִגֵּי מַיִם אֲשֶׁר פָּרְיוֹ יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעֲלָהוּ לֹא יִבּוֹל וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ.

(13) עבודה זרה יט.

ואמר רבא בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה

רש"י -

נקראת על שמו - של [אותו] תלמיד שטרח בה כדכתיב ובתורתו דמשמע של כל אדם:

(14) קידושין לב.-לב:

ורב יוסף אמר אפי' הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר (שמות יג, כא) וה' הולך לפניהם יומם. אמר רבא הכי השתא התם הקדוש ב"ה עלמא דיליה הוא ותורה דיליה היא מחיל ליה ליקריה הכא תורה דיליה היא? הדר אמר רבא אין תורה דיליה היא דכתיב (תהלים א, ב) ובתורתו יהגה יומם ולילה

רש"י -

הכא תורה דיליה היא - בתמיה הכבוד תלוי בתורה ואינו יכול למחול על כבוד התורה שהיא של הקב"ה:

ובתורתו יהגה - כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה בתחילה היא נקראת תורת השם ומשלמדה וגרסה היא נקראת תורתו:

(15) תניא - ליקוטי אמרים פרק ה'

הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג בשכלו איזה מושכל הרי השכל תופס את המושכל ומקיפו בשכלו והמושכל נתפס ומוקף ומלובש בתוך השכל שהשיגו והשכילו וגם השכל מלובש במושכל בשעה שמשגיגו ותופסו בשכלו. ד"מ כשאדם מביין ומשיג איזו הלכה במשנה או בגמרא לאשורה על בוריה הרי שכלו תופס ומקיף אותה וגם שכלו מלובש בה באותה שעה. והנה הלכה זו היא חכמתו ורצונו של הקב"ה שעלה ברצונו שכשיטעון ראובן כך וכך דרך משל ושמעון כך וכך יהיה הפסק ביניהם כך וכך ואף אם לא היה ולא יהיה הדבר הזה לעולם לבא למשפט על טענות ותביעות אלו מכל מקום מאחר שכך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה שאם יטעון זה כך וזה כך יהיה הפסק כך הרי כשאדם יודע ומשיג בשכלו פסק זה כהלכה הערוכה במשנה או גמרא או פוסקים הרי זה משיג ותופס ומקיף בשכלו רצונו וחכמתו של הקב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה ולא ברצונו וחכמתו כי אם בהתלבשותם בהלכות הערוכות לפנינו וגם שכלו מלובש בהם והוא יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה. וזאת מעלה יתרה גדולה ונפלאה לאין קץ אשר במצות ידיעת התורה והשגתה על כל המצות מעשיות ואפי' על מצות התלויות בדבור ואפי' על מצות תלמוד תורה שבדבור כי ע"י כל המצות שבדבור ומעשה הקב"ה מלביש את הנפש ומקיפה אור ה' מראשה ועד רגלה. ובידיעת התורה מלבד שהשכל מלובש בחכמת ה' הנה גם חכמת ה' בקרבו מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו מה שאפשר לו לתפוס ולהשיג מידיעת התורה איש כפי שכלו וכח ידיעתו והשגתו בפרד"ס